

JURNAL

ПЕNТРŎ РЕSПÎNDIРЕА ШТIИNЦЕЛОРŎ NАТŎРАЛЕ ШI ЕSАКТЕ, ÎN ТОАТЕ КЛАSЕЛЕ.

Редіџеатŏ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 1. (Аnȣлŏ алŏ tреiлеа) Бȣкȣрештĭ Ianȣаріе 8, 1858.

Копріndереа. Ла окаzіȣnеа аnȣлȣĭ nоŏ.— Отȣлŏ.— Комȣnікаціȣnі штііnціфіче мічі.

Ла окаzіȣnеа аnȣлȣĭ nоŏ,

Жȣрnалȣлŏ Isis, кȣtре лекtорiĭ seĭ

О епistолъ.

Domnȣле лекtор!

Еарŏ а tрекȣtŏ ȣnŏ аnŏ de kîndŏ не кȣnоаштемŏ ȣnȣлŏ пе алtȣлŏ; еарŏ а tрекȣtŏ ȣnŏ аnŏ de kîndŏ не ведемŏ adese-орĭ; însъ еŏ мъ ȣitŏ totŏ-d'аȣnа кȣ ачееашĭ ȣitъtȣръ ла D-ta. Еŏ sîntŏ, кȣмŏ аŏ повъцȣitŏ fiлosofi аntічĭ „*Semper idem*„ (totŏ-d'аȣnа ачелашĭ егалŏ) пе kîndŏ D-ta, kîte odatъ kîndŏ ештĭ віnе disпȣs, мъ пріiмештĭ кȣ плъчере, шi te ȣіцĭ *мȣлtŏ* ла mine, пе kîndŏ алtъ datъ, fiindŏ преокȣпаtŏ, m'арȣnчĭ ла о парtе ка пе ȣnеле желбĭ каре se пȣnŏ «ла Делъ». Кȣ toate ачestea, întре челе 48 de орĭ kînd mе везĭ пе аnŏ, nȣmаĭ odatъ жълȣeskŏ шi черŏ чева. Nȣmаĭ odatъ пе аnŏ sîntŏ eroistŏ, шi de 47 орĭ sîntŏ џенеросŏ, daŏ шi nȣ черŏ nimikŏ; мȣлцĭ оаменĭ арŏ fi пріiмitŏ ȣnŏ монȣментŏ de џенеросitate, dакъ арŏ fi fostŏ аша.

Ȣnȣл din konfраціĭ meĭ sпірitȣалĭ d'аічĭ, че se nȣмеште «Роmînȣлŏ», а zisŏ къ, ȣnŏ жȣрnалŏ каре asistъ ла esпірареа аnȣлȣĭ înчеtŏ, înчеtŏ, zi dȣпе zi, întокмаĭ ка ȣnŏ medikŏ лîngъ ȣnŏ пъtimашŏ de oftikъ; къ жȣрnалȣлŏ, zіче елŏ, tреȣе sъ fакъ о katarpafie ачestȣĭ мортŏ. Stimaвілȣл колег ал noastрȣ, а шi fъкȣtŏ katarpafia поліtікъ а ръпоsatȣлȣĭ în fерічіре 1857; еŏ каре, прекȣмŏ штiĭ віnе, nȣ мъ окȣпŏ кȣ поліtіка (къчĭ еа fаче kîte odatъ пе омŏ nosomopîtŏ, ка о tînъръ капрічіоаsъ, шi еŏ воiŏ sъ fiŏ totŏ-d'аȣnа веселŏ шi nȣ кȣ nasȣл лъsat în жоs, ȣn прівілеџiŏ пеntрȣ ȣnŏ амплоiatŏ kîndŏ пріiмеште de ла sȣперіорȣлŏ sъŏ «пеste nasŏ» шi пеntрȣ ȣnŏ

банкіерȣ falitȣ ла ажȣнȣлȣ плътireĭ поліцелорȣ). Eȣ, zік, каре нȣ мъ окȣп de d'ал deastea шi нȣ-maĭ de квestiȣніле inocente але шtiinцелорȣ na-tȣreĭ, шi eȣ tребȣе съ fакȣ аічĭ o mікъ ката-grafie неполitікъ а анȣлȣĭ трекȣtȣ.

În pîndȣлȣ d'întîiȣ ni se înfъцішеазъ ко-meta чеа маре, чеа bestitъ, каре неа sперіatȣ atîta în анȣлȣ трекȣtȣ шi каре este акȣмȣ ȣitatъ кȣ totȣлȣ; întокмаĭ ка палtonȣлȣ лȣĭ Менчіковȣ saȣ meseле înвъртitoare, каре шi еле аȣ окȣ-natȣ одатъ toatъ atenціȣнea лȣмеĭ шi пе ȣрмъ кȣрîndȣ s'аȣ ȣitatȣ. Аша е лȣмеа; еа ȣitъ кȣ-рîndȣ ачеia че а sперіаt'o, шi maĭ кȣрîndȣ înкъ ачеia каре ĭĭ а fъкȣtȣ віне. Дарȣ съ не адȣ-чемȣ aminte în че sпаĭмъ am trъitȣ кîteва лȣнĭ de zиле! Кȣмȣ ȣнiĭ oameнĭ 'шĭ-аȣ imaџinatȣ în-tр'adeвърȣ къ лȣмеа se дȣче шi къ карнаваlȣлȣ de ла анȣлȣ 1858, îлȣ ворȣ петрече în iадȣ saȣ paiȣ, fie-каре дȣпе meritȣ, поate шi дȣпе гȣs-tȣ; din toate ачестea дарȣ eatъ къ nimікȣ нȣ s'а ȣрматȣ шi къ în карнаваlȣлȣ ачеsta, sîn-temȣ totȣ пе пъмîntȣлȣ ачеsta, ка în анȣлȣ трекȣtȣ. Кȣмȣ арȣ pîde комета, дакъ арȣ авеа гȣръ, de ачеаstъ sпаĭмъ zadarnікъ каре а fъкȣtȣ поъ, oamenілорȣ! Дарȣ sîntȣ oameнĭ кȣ прежȣдекъцĭ каре 'шĭ imaџinъ шi акȣмȣ къ а-чеаstъ кометъ, de шi н'а fъкȣtȣ ȣнȣ карамбо-лаціȣ кȣ глобȣл пъмîntesk ка доъ віле de віlард, totȣ а fъкȣtȣ felȣрimĭ de реле пе пъмîntȣ. А-честорȣ oameнĭ кȣ прежȣдікатъ, nimінea нȣ ва skoate din minte грешеала лорȣ; къчĭ прежȣдеката este ка pîia; нȣ se віndeкъ аша кȣрîndȣ. А-чешtĭ oameнĭ am zisȣ, претindȣ къ кȣтремȣріле марĭ, каре s'аȣ ivitȣ în трекȣtа лȣнъ Декемвріе, sîntȣ лȣкрареа кометеĭ, ба înкъ, къ пентрȣ криза financiаръ din анȣлȣ трекȣtȣ шi къдереа бънчі-лорȣ, totȣ комета е вinоватъ; паркъ în локȣ d'ȣнȣ потоп în каре s'ар fi înекат лȣмеа, комета авînd milъ, а адȣсȣ ȣнȣ потопȣ нȣмаĭ пе seама бан-кіерілорȣ; iарȣ алцiĭ sокоteskȣ къ боала върsа-тȣлȣĭ шi mortalitatea деосебitъ între копiĭ în анȣлȣ 1857, iар а провенitȣ de кометъ, шi ȣнiĭ мергȣ maĭ деparte шi претindȣ къ moartea пре-пitъ а ȣнора жȣрнале tінере în анȣлȣ трекȣtȣ este eаръ опȣлȣ ачестȣĭ корпȣ череskȣ, inamікȣл ценȣлȣĭ ȣманȣ. Нȣ шtimȣ, în че кiпȣ комета а голitȣ пънцеле банкіерілорȣ, а skosȣ върsатȣл пе пелеа oamenілор шi а steps de пе fаца пъ-mîntȣлȣĭ конfраціĭ sъĭ жȣрналіstĭ, каре лȣкреазъ шi еĭ ка ел пентрȣ реsпîndіреа «лȣмінеĭ» асȣпра пъмîntȣлȣĭ. Însъ este о îмпреціȣраре кȣріоасъ, каре нȣ о пȣтемȣ трече аічĭ кȣ ведереа; адекъ, semънареа чеа маре че esistъ între mortalita-tea копіілорȣ tінерĭ шi а жȣрналелорȣ tінере; amîndoĭ паркъ морȣ de ачелеашĭ боале. Ка съ te înкредінцезȣ ieшite лекtore къ е аша, eatъ о съ fачемȣ аічĭ о ревіstъ de патimiле перікȣ-лоаse але копіілорȣ шi але жȣрналелорȣ tінере.

Віеаца omȣлȣĭ înчепе кȣ періколȣлȣ морціĭ. Sîntȣ мȣлцĭ копiĭ каре нъskîndȣ, морȣ; în mi-нȣтȣлȣ ешіреĭ лорȣ ла лȣміна zілеĭ, s'а шi înkis окiĭ лорȣ пентрȣ totȣ-d'аȣна. Sîntȣ шi жȣрнале tінере каре аȣ soarta ачеаsta; îndатъ дȣпе на-шtереа лорȣ, морȣ; esistinца лорȣ ера о гре-шеалъ, о авераціȣне, н'аȣ авȣt întр'însеле о skîn-te de віеацъ.

Дȣпе че ȣнȣ копiлȣ а skъпатȣ de криза на-шtереĭ, îл аштеаптъ песте кîте-ва zиле періколȣл de алte доъ патimе греле; адекъ орвіреа про-дȣсъ прін infлȣенца лȣмінеĭ кȣ каре н'а fostȣ обічнȣitȣ пînъ акȣмȣ, шi о патimъ нȣmitъ гал-вiнареа копіілорȣ, каре провіне de преа мȣлtȣ венinȣ че se адȣнъ în корпȣлȣ лорȣ.— Лȣкрȣ кȣріоsȣ! ȣнеле жȣрнале пȣцін, foarte пȣцін дȣпе наштереа лор, forцîndȣ-se d'а fi преа лȣміноаse шi sȣindȣ-se преа sȣs în реціȣнеа необічнȣitъ а лȣмінеĭ eterȣлȣĭ, пердȣ din ведере пъмîntȣлȣ обsкȣрȣ кȣ toatъ реаlitatea sа прозаікъ шi нȣ-maĭ вѣдȣ лȣкрȣріле каре se întîмплъ аічĭ în лȣ-міна лорȣ натȣралъ, simплъ дарȣ раціонавіле; паркъ s'аȣ орвitȣ. Saȣ къ кȣрîndȣ дȣпе наште-реа лорȣ, fакȣ ка antікȣлȣ Heraclit, se некъ-жеskȣ преа мȣлtȣ шi преа iste ла toate лȣкрȣ-ріле шi iатъ къ гȣра лорȣ е амаръ ка ла оа-менiĭ болнавĭ de гълвiнаре, opizontȣл лор s'а în-гълвenit шi în лок de черneалъ, skriȣ кȣ венin. Eatъ къ sîntȣ прінші d'о галвiнаре невindека-вілъ шi кȣрîndȣ трeбȣе съ se пръпъдеаskъ.

Мергîndȣ maĭ ла вале în калеа віецеĭ, ко-пiлȣлȣ дъ песте алtе невоĭ реле шi primеж-dioase. Eatъ къ îĭ аменінцъ Hydrocephalu (апъ în капȣ), tȣse мъгъреаskъ, гȣшtерȣ saȣ корака (croup), върsатȣ шi felȣрimĭ de патime de пеле. Апоĭ шi ȣніле din сърманіле жȣрнале tінере кînd în лок d'ȣн sпіріt sакрȣ, копріndȣ лȣкрȣрĭ insinide fade, апоаse (întокмаĭ кȣ ȣніле вȣцĭ în пiвнiцiле

кърчътарї ȣнора), iatъ Hidrocephatul лорŭ; saŭ kîndŭ în локŭ d'a skoate ȣнŭ гласŭ сънътоsŭ, рационабил, stрiгъ ка ȣн M . . . ., eatъ tȣsea мъгъреаskъ.— Toatъ лȣмеа штie къ ла боала нȣмитъ гȣштер, s'astȣпъ îndatъ гласȣл ши ресȣфларea біецiлорŭ копiї; în sfера віецеї жȣрналismȣлȣї, гȣштерȣл se înfъцiшеазъ kîte odatъ în fорма ȣнеї ченсȣре преа aspре, каре stрînце жȣрналȣ de rît шi îї taie îndatъ ръсȣфларea. Saŭ къ жȣрналȣлŭ e silitŭ a лъса ȣнеле feце албе, atȣнчї жȣрналȣл аре natima *албецеї*.

Дарŭ боалеле de пеле kîndŭ ле аре ȣнŭ жȣрналŭ? Kîndŭ Редакторȣлŭ сеŭ e silitŭ a плъti întreprinderea sa, кȣ пелеа. Eatъ întр'adeвърŭ о перікȣлоасъ боалъ de пеле, каре омоаръ тȣлте жȣрнале tinере. Мȣлцї копiї морŭ de неешіреа афаръ; ши тȣлте жȣрнале морŭ kînd «нȣ esŭ афаръ» ши toatъ едіцiȣнеа ръмine în бірȣлŭ редакціȣнеї.

Este ȣнŭ провербŭ каре ziче: къ копiї чеї маї înцелепцї, морŭ tinерї; esпериінца a аръtatŭ къ ачеаsta se ȣрмеазъ de тȣлте орї ши кȣ жȣрналеле.

Eatъ iȣбite лекторе, 'цi-am пробatŭ identitatea soaртеї a ȣнорŭ жȣрнале tinере ши a ȣнорŭ копiї tinерї. Dакъ statistiка a констatatŭ, къ fie каре копiлŭ каре a ажȣнsŭ ла вîрsta de doї anї, a възȣtŭ naintea лȣї trекîndŭ sȣte de косчiȣгърї de алцї копiї пъскȣцї îмпреȣнъ кȣ dînsȣл; asemenea ши ȣнŭ жȣрналŭ, каре аре о вîрstъ de doї anї, a възȣtŭ trекîndŭ naintea лȣї, косчiȣгърї d'алцї конfraцї aї сеї d'о вîрstъ егалъ. Ел este ка ȣн копiл каре a trекȣt kriza чеа маї перікȣлоасъ a віецеї сале ши printr'ачеаsta a аръtat къ аре în sine оарешї каре кътцiме de вiталitate, оарешї каре сперанцъ de вiitорŭ ши прин ȣрмаре оарешї каре drептŭ a esista ши a fi спріжinitŭ în ачеаstъ esistinцъ.

Респектабіле лекторŭ! Dакъ н'амŭ вр'ȣнŭ алŭ meритŭ, челŭ пȣцinŭ амŭ ачела къ întрȣ акȣмŭ în anȣлŭ алŭ treilea алŭ віецеї меле ши ка ȣнŭ копiлŭ d'ачеаstъ вîрstъ, o съ аiбi кȣ mine акȣмŭ о petречере маї бȣнъ de kîtŭ к'ȣнŭ жȣрналŭ каре este încъ în фашъ.

Алŭ D-tale amikŭ affекціонatŭ

«Isis»

Омȣлŭ.

I. Întрodȣчере.

Sîntŭ акȣмŭ doї anї kîndŭ амŭ începȣtŭ жȣрналȣлŭ nostрȣ кȣ ȣнŭ артiколŭ «despre омŭ ши natȣръ,» акȣм о съ консакръмŭ о серiе d'артiколе *despre омŭ*.

Дȣпе че амŭ фъкȣtŭ în ачештї doї anї кȣноштinца кȣ diferite animale, o съ фачем акȣм кȣноштinцъ кȣ noї înшine. «Кȣноаште-te пе tine» рекомандаŭ fiлоsofiї antiчї омȣлȣї, ка сȣма ши скопȣлŭ a toateї fiлоsofiї ши a штiінцеї оменештi. Съ ȣрмъмŭ акȣмŭ ачестеї рекомандацiȣнї ши съ кътъмŭ a кȣноаште natȣра noastръ оаменеаskъ, în прівінца fizikъ ши моралъ.

Întр'adeвърŭ, noї нȣ кȣноаштемŭ пе пъмînтŭ вр'ȣнŭ обiектŭ fisikŭ, kîtŭ de маре ши de importantŭ съ fie, ка съ аiбъ пентрȣ noї ȣнŭ interesŭ аша de маре, ка stȣdiȣлŭ омȣлȣї. Елŭ, пȣsŭ пе капȣлŭ регнȣлȣї animalŭ, înzestratŭ кȣ пȣтереа чеа маї маре песте toate fiінцеле însȣфлецiте, de ачеа e datoріеа лȣї a se погорі în adînчimеа stȣdiȣлȣї fiінцеї сале проприе, a esamina esoртеле віецеї сале ши a мъсȣра мъримеа natȣреї сале проприе. Нȣмаї омȣлŭ аре прівілеціȣлŭ a medita асȣпра esistinцеї сале, a прiвi сȣфлетȣлŭ сеŭ ши a мъсȣра datоріїле ши drептȣріле сале пе пъмînтŭ. Нȣмаї прин градȣлŭ перфекціȣнеї ачестȣї stȣdiŭ, diferеазъ омŭ de омŭ, дарŭ нȣ прин deoseбіріле сȣперфічiале de рангȣрї ши de позіціȣне соціалъ, каре амъцескŭ пе омȣлŭ ordinарŭ. Імператȣлŭ Романŭ ши fiлоsofȣ *Marcŭ Aurel* a прiвitŭ пе склавȣлŭ *Epictet* ка фрателе сеŭ егалŭ, fiіndŭ-къ amîndoї ераŭ desчiпȣлi скоалеї fiлоsofieї нȣмitе Stoicismu, каре s'a окȣпatŭ кȣ stȣdiȣлŭ омȣлȣї.

Kîndŭ фачемŭ о компарацiȣне între fормацiȣнеа корпȣлȣї nostрȣ ши între ачеле але алторŭ animale каре не înконцiорŭ, нȣ о съ гъсимŭ diferенце аша de ремаркабіле ши de марї; întр'adeвърŭ кȣцitȣлŭ anatomistȣлŭ гъсеште ачелеашї органе ши кеарŭ ачеашї позіціȣне d'органе ла омŭ ши маї ла toate челелалте animale mamifере (нȣтрътоаре de цiце); дарŭ kîndŭ фачемŭ о компарацiȣне între toate

infinita întinderea facȣлtъцiлорȣ лорȣ морале ши intелектȣале, adikъ între spiritȣл съȣ ши între debila лȣминъ a inteліџенцеі каре dirige віеаца animaлȣлȣі; o съ vedemȣ къ între омȣ ши a-nimaлȣ esistъ ȣнȣ abisȣ imensȣ каре ле des-parte. Омȣлȣ челȣ маї degradatȣ este, фъръ компарацiȣне, o fiinцъ мȣлtȣ маї сȣперiоаръ de kîtȣ маїмȣца чеа маї înцелеаntъ din toate ani-малеле.

Аша dарȣ, stȣdiȣлȣ омȣлȣї îмбръцiшеазъ доȣъ sfере, sfера корпȣлȣї съȣ, ши sfера spiri-tȣлȣї съȣ; ши tокмаї комбiнацiȣнеа амîndȣрорȣ пъртiлорȣ îмпреȣнъ, dъ штiinца перfектъ a o-мȣлȣї, нȣмitъ *Anthropologiea*.

Dарȣ stȣdiȣлȣ омȣлȣї este espȣsȣ мȣлtорȣ difiкȣлtъцi ши iлȣziȣнi (грешеле). Къчi de мȣлtе орi орголiȣл (mîndria) nostrȣ se опȣне pretенцiȣ-неї штiinцеї d'a прiві омȣл ка animaлȣ. Мȣлцi оа-менi sîntȣ sȣпъраці kînd deskid o карте de Istoria Natȣраль ши vъdȣ, къ омȣлȣ este аколо копринsȣ în класа animaлелор mamifере îмпреȣнъ кȣ маїмȣ-ца, леȣ ши кеарȣ боȣ. Еї нȣ штiȣ къ кȣноштiinца корпȣлȣї nostrȣ арȣ fi foarte înкомплеtъ, dакъ штiinца нȣ'лȣ a fi нȣsȣ totȣ dереȣ în компара-цiȣне кȣ organizaцiȣнеа корпȣрiлорȣ челорȣ алte animaле, каре її seaмънъ мȣлtȣ. Пînъ kînd n'a începȣtȣ a face anatomia ла корпȣлȣ омȣлȣї, a фъкȣto ла корпȣлȣ порчiлорȣ. În корпȣлȣ поркȣлȣї, аȣ stȣdiatȣ корпȣлȣ омȣлȣї. Ачеаstъ konsiderацiȣне не îнвацъ a fi маї modeшti ши фъръ мȣлtе pretенцiȣнi орголioase în stȣdiȣлȣ nostrȣ.

Пе d'алtъ парte, кеарȣ în sfера moraлеї, sîntемȣ de мȣлtе орi înклинаці a înжosi anima-леле, маї мȣлtȣ de kîtȣ meritȣ. Къчi noї нȣ sîntемȣ în stare a апреці bine întinderea sfe-реї морале a animaлелорȣ. Eatъ аічi ачеаsta ȣнȣ esemплȣ esплiкatiвȣ. Омȣлȣ de rînдȣ 'шi imaџинъ къ animaлеле sîntȣ mȣte ши нȣ sîntȣ în stare a'шi комȣніка ȣнȣл алtȣia ideiле ши sim-цiръ, къчi n'аȣ лiмбiле saȣ ворбiре. Кȣ toate ачеstea, stȣdiiле moderne a пробаtȣ къ ши ani-малеле аȣ лiмбацiȣрї foarte компликаte прiн каре 'шi комȣнiкȣ ȣнȣлȣ алtȣia îмпресiȣнiле лорȣ interioare, de tendреце, dorinце, фрiкъ, spaїмъ ш. ч. л. Кеарȣ animaлеле челе маї мічї ши inferioare (прекȣм албiнеле ши фȣрнiчiле) аȣ лiмба лор partiкȣларе. Аша dарȣ, se поаtе къ, dакъ am пȣtea noї оаменi съ не adînчimȣ маї bine în natȣра interioаръ a animaлелорȣ, dакъ am пȣtea înцелеџе гласȣлȣ animaлелорȣ (прекȣм dȣпе фабȣлъ, реџеле Solomonȣ) atȣnчї negreшitȣ къ noї оаменi amȣ fi авȣtȣ o idee маї бȣнъ ши маї сȣперiоаръ d'animaлеле, каре не înконцiорȣ ши нȣ ле amȣ fi traкtatȣ кȣ аша despreцȣ.

Dарȣ este ши o алtъ konsiderацiȣне în stȣ-diȣлȣ nostrȣ каре не inвiтъ ла o mare modestie. Корпȣлȣ nostrȣ privitȣ în sine, ni se паре мȣлtȣ маї debiлȣ de kîtȣ ла мȣлtе алtе animaле, каре ле sokotimȣ маї inferioре de kîtȣ noї. Елȣ n'a primitȣ din mîna natȣреї nічї o armъ ofen-sivъ saȣ кеарȣ апъръtoare. Пелеа sa гоалъ este espȣsъ ла arsȣра кълдȣреї imense în цъ-ріле tropiкале, ка ши ла frigȣлȣ teribiлȣ din цъ-ріле поларе. Kîndȣ e нъsкȣtȣ ши пе kîndȣ e копiлȣ, омȣлȣ este fiinца чеа маї mizerабiлъ че esistъ пе пъмîntȣ; ȣнȣ копiлȣ, dакъ n'арȣ авеа îмȣлцiтеле грiжї пъriнteшti, арȣ мȣрi în орї-че minȣtȣ; пе kîndȣ мȣлцi din пȣiї anima-лелорȣ, îndatъ saȣ кȣрîndȣ dȣпе naшtereа лорȣ, kîштigȣ ȣнȣ градȣ mare de independinцъ în kîtȣ нȣмаї аȣ trebȣinцъ de nimіnea; dарȣ омȣлȣ нȣ штie nimik, нȣ поаtе face nimik ши нȣ e nimik фъръ edȣкацiȣне. Прin edȣкацiȣне, învацъ елȣ a ȣмбла, a ворбi, a se servi кȣ organeле sale; într'ȣнȣ кȣвîntȣ a trъi. Че ideї морале нȣ es-чitъ în noї vederea ȣнȣї копiлȣ mikȣ în faше! Eatъ ачеstȣ domnitorȣ алȣ лȣмеї din viitorȣ, a-чеst реџе алȣ креацiȣнеї, каре va face totȣ пъ-мîntȣлȣ piedestaлȣлȣ глореї sale! Eatъ'л кȣмȣ zаче голȣ, кȣ mîiнеле ши пiчioareле легаte, de-bilitatea ши mizeria înфъцiшîndȣ-se în toate fi-ziognomia sa, ши ачела каре не ȣртъ ва ko-manda aтора, este акȣмȣ redȣsȣ a черчета нȣ-trimîntȣлȣ съȣ прin плînsȣрї ши џемете!

Înтр'adевъръ, нічї o fiinцъ neînsȣfлецitъ нȣ e нъsкȣtъ аша debiлъ ши нȣ devine пе ȣртъ аша пȣternikъ. Nічї ȣнa n'аре ла începȣtȣ atîta пȣцiне facȣлtъцi instinktive ши intелектȣале шї пе ȣртъ ȣнȣ градȣ аша de сȣперiорȣ de рацiȣне. Каріера каре o stръбаte ȣнȣ омȣ de ла înче-пȣtȣлȣ esistinцеї sale пînъ ла съвîршitȣ, este паркъ o infinitate; ла amîndoъ къпъtîiele але ачеstеї кариере, гъsимȣ доъ estremitъцi.

Dар нȣ нȣмаї în рапортȣлȣ ачеsta, чi ши în toate рапортȣріле, sfера віецеї омȣлȣї копринde

felȣrimĭ de estreme опȣсе; къчĭ кîte odatъ пȣ e în лȣme нічĭ o fiinцъ маĭ бȣпъ ші сȣблimъ ші алтъ datъ пȣ e o fiinцъ маĭ pea ші абжектъ de кîtȣ омȣл; пȣ e o fiinцъ în лȣme маĭ domnitoape ші маĭ мажеstoasъ de кîtȣ омȣл, dap totȣ d'odatъ пȣ esistъ o fiinцъ маĭ sepвілъ ші meпрizaвілъ de кîtȣ іарȣ ȣпiĭ oamenĭ. Омȣлȣ este кîte odatъ idealȣлȣ înцерілорȣ ші алтъ datъ арȣ пȣtea съ серве de modelȣ ла diaволĭ. Natȣpa л'a пȣсȣ în лȣme stȣnidȣ ші мizepaвілȣ ші totȣ d'o datъ a pезерватȣ пентрȣ dînсȣлȣ челȣ маĭ маре градȣ de înцелепчіȣне ші de глоріе. Порцiле віртȣцеĭ ші але крimeĭ ле аȣ deskis întр'ȣп modȣ екȣалȣ naintea окілорȣ съĭ. În fine, віеаца ші моартеа ле аȣ datȣ în mîinеле сале. Оаре ȣnde гъsimȣ o fiinцъ terestръ маĭ прівілеџiatъ?

Toate fiinцеле матеріале че esistȣ пе пъmîntȣ, sîntȣ dipiџeate dȣпе нiште леџĭ fiziче; акцiȣпiле лорȣ поате fi sokotite ші determinate маĭ nainte. Дарȣ sfepa ȣmanitъцеĭ пȣ este dipiџeatъ пȣмаĭ dȣпе леџеа fizikъ, чі ші dȣпе леџеа моралъ; къчĭ омȣлȣ este înzestratȣ d'o воінцъ ліберъ; акцiȣпiле сале пȣ поате съ fie totȣ-d'аȣпа превъзȣte ші калкȣлate ка але întîmплърĭ fiziче; de ачеea, istopiea ȣmanitъцеĭ пȣ поате s'o deskpie чіне-ва naintea întîmплъреĭ еĭ, къчĭ пȣ поate s'o превазъ чіне-ва.

Diferite pase але оатеnілорȣ.

1
Raça Caucasică.

2
Raça Americană.

Омȣлȣ este instrȣmentȣлȣ natȣреĭ, гъкȣtȣ ȣпре а пȣпе în екȣілібрȣ ші armonie toate лȣкрȣріле еĭ. Dакъ ла ȣпȣ локȣ se îmȣлцеskȣ преа мȣлтȣ animалеле fероче; dакъ акоlo арборі din пъdȣрĭ креskȣ преа repede ші преа deшĭ, ші dobîndeskȣ o întindepe преа маре, eatъ къ Natȣра tрimite акоlo пе om, каре кȣрînd skimбъ toatъ fizionomiea ачестеĭ църĭ; къчĭ абіа s'a ашеzatȣ акоlo, ші îndatъ a esterminatȣ (гопъdiтȣ) toate animалеле сълбатiче, ші a сȣбжȣгатȣ челе domestiче, a despъdъчiпатȣ арборі ші a skimбатȣ пъdȣріле dese în kîmпȣрĭ d'аръtȣръ, бълцĭ a ȣskatȣ, кȣрsȣлȣ рîȣрілорȣ a skimбатȣ ші прin лȣкрареа sa pefopmъtoape, a silitȣ eapȣ клима локȣлȣĭ ка съ devie маĭ dȣлче ші маĭ fаворабіле fiinцелорȣ віĭ.

Dарȣ ачеаstъ леџе а екȣілібрȣлȣĭ îпmъskȣtȣ în natȣръ, fаче, къ, kîndȣ ші oamenіĭ s'a îmмȣлцitȣ преа мȣлтȣ пе пъmîntȣ, saȣ domniea лорȣ a devenitȣ преа eskлȣзивъ, în бенеfічіȣлȣ лорȣ; atȣнчĭ Natȣра каȣtъ міжлоаче de a se skъпа

ші de ачесті mȣsafipĭ de прisosȣ; атȣнчĭ еа ni-mічеште ші о парте а џенȣлȣĭ ȣmanȣ, фаче din opaше, deseрте; прin foametе ші фелȣрimĭ de епіdemiĭ ші бътъліĭ сънџероase. Атȣнчĭ împъръціĭ марĭ кадȣ; попȣліĭ кȣ о чівілізаціȣне naintatъ, кȣ о базъ soчіалъ бine ашезатъ, sîнтȣ stepsĭ dȣпе фаца пъмîнтȣлȣĭ. Еа трimite орdiĭ de барбарĭ, sпре а sȣбжȣга ші а nimiчi попȣлĭ чівілізаціĭ însъ енервацĭ (слъвіцĭ) прin чівілізаціȣнеа лорȣ ші ръsтȣрніле лорȣ de пльчерĭ ші de komoditatea віецеĭ. Прin ачесте ші алте мiжлоаче nimiчitoape пентрȣ џенȣл ȣман, natȣра ажȣнџе ла skопȣлȣ съȣ, adекъ а цinea лȣmea în екȣілібрȣ, а пръпъdi попȣлі бътрînĭ, каре nȣmaĭ нотȣ трьі de бътрînеце, ка ші оаменіiĭ, ші а пȣне în локȣл лор nimte попȣлĭ tinepĭ плінĭ de енерџіе, віеаца ші віітоpȣ. Аша ведемȣ în Іstopica Лȣмеĭ къ împъръціile Medieniлорȣ, Asipieniлорȣ, Персілорȣ, ші Sкіціlорȣ s'аȣ ȣрматȣ ȣна dȣпе алта; чеа dȣпе ȣрмъ а fostȣ nimiчitъ прin îmпъръціеа ȣніверsалъ а Machedoniлорȣ форматъ прin Philipp ші Алеksandpȣ челȣ маре, апоĭ ші îмпъръціеа лȣĭ s'а sdpобітȣ dȣпе моартеа са ші тоцĭ ачешті попȣлĭ antiчĭ ераȣ пе ȣрмъ înrіціцĭ de кътре Pomanĭ, каре аȣ fondatȣ îmпъръціеа џенералъ чеа маĭ imensъ че s'а възȣтȣ пînъ атȣнчĭ; dарȣ nесте кîте-ва sȣте de anĭ аȣ къзȣтȣ ші еĭ. Орdiile de попȣлĭ nекȣлтівацĭ nекȣnоsкȣцĭ пînъ акȣm, аȣ venit ші аȣ dъръmat кȣ ловітȣріле лорȣ барбаре dар џігантiче, edifiчіȣлȣ soчіалȣ алȣ Pomeĭ.— Атȣнчĭ ȣнȣ Alarik Attilla, Genserik ші челе-лалте бічіȣрĭ аĭ џенȣлȣĭ ȣманȣ se пръпъdiръ între dînшiĭ, ші în ловітȣріле лорȣ речіпроче аȣ ȣмплȣтȣ пъмîнтȣл кȣ мȣнцĭ de kадаверĭ, кȣ лакȣрĭ de сънџе ші кȣ рȣіне fȣмъtоаре. Ачешті попȣлĭ барбарĭ віindȣ în kontaktȣ кȣ чеĭ чівілізацĭ, мъкарȣ къ'ĭ аȣ вірȣit, totȣ n'а пȣtȣtȣ съ skape de inflȣinца nȣтерnікъ вірȣітоаре а чівілізаціȣнеĭ De ачееа, nесте пȣцin аȣ fondatȣ ші еĭ statȣрĭ каре din че în че s'а desвoлtatȣ маĭ мȣлтȣ în кîtȣ sȣв Carolȣ челȣ маре (Charlemagne) ideea d'о îmпъръціе ȣніversaлъ visатъ de Алеksandpȣлȣ челȣ маре ші de Чесарȣ, s'а реалізатȣ. Атȣнчĭ kristianismȣлȣ а venitȣ întiia оаръ în koliziȣне (ловітȣръ) кȣ расееле semitiче оріентале de kredinца лȣĭ Махоmetȣ. Amîndoȣ колцȣріле мерідіонале але Еȣропеĭ; челȣ de ла ostȣ (Byzans) ші челȣ de ла вестȣ (пенinsȣла Гвеpiea) аȣ възȣтȣ ачешті оріенталĭ віindȣ а se ашеза în ачесте локȣрĭ класіче, чеĭ de ла ostȣ лъsîndȣ пȣціне ȣрме de aktivitate în sfepa кȣлтȣреĭ оаменешті, не кîндȣ чеĭ de ла vestȣ (Арабіĭ din Spania) пpeгътіръ пентрȣ Еȣропа моdернъ мъріmеа sа ші прогрееселе sале imense în штiinце. Darȣ în Asia атȣнчĭ s'а ȣрматȣ asemenea о міграціȣне попȣларъ ка о міе de anĭ маĭ nainte în Еȣропа. Tartariĭ sȣв Tamerlan аȣ пoртатȣ devastaціȣнĭ ші рȣіне în totȣ kontinentȣлȣ Asieĭ, амерінцîndȣ kiарȣ Еȣропа к'о invaziȣне nȣоъ de барбарĭ. Darȣ ші ачешті барбарĭ, dакъ кȣ о mînъ аȣ dъръматȣ edifiчіȣрĭ векĭ nȣтреde къзȣте în рȣіне, кȣ mîна чеа-л-алтъ аȣ konstpȣatȣ edifiчіȣрĭ nȣоĭ. Аша есте în Іstopica џенȣлȣĭ ȣман. О konstpȣкціȣне ȣрмеазъ îndатъ dȣпе о destpȣкціȣне; în mizlокȣл sgomotȣлȣĭ терібіл produs d'о лȣме къzîndȣ în рȣіне, іатъ къ dепарте s'аȣde ловітȣрĭ de чіокане de архітекцĭ nȣоĭ, а ȣнеĭ лȣмĭ вітоаре ші în mizlокȣлȣ ачесторȣ револȣціȣнĭ soчіале, Natȣра, ка о dевinitate antikъ, планеазъ în аерȣ nесте totȣ; лініштітъ, nemiшкътоаре, ціindȣ валанца în mînъ кȣ каре totȣ-d'аȣна реешеште а stabili екȣілібрȣлȣ лȣмеĭ ші а ціне џенȣлȣ ȣманȣ în марџініле sале преsкрisе.

Este о оbservaціȣне foарте ремаркабілъ къ totȣ-d'аȣна попȣліĭ nȣмероші ші сърачĭ, локȣindȣ în клімеле nefavopizate de natȣръ, sîntȣ ачеіа каре sînтȣ алеші de кътре провеdinцъ, а esepsa хотъріреа еĭ nedenсътоаре пентрȣ џенȣлȣ ȣманȣ, кîndȣ s'а корȣптȣ прin мȣлте плъчерĭ ші бȣкȣріile esistinцеĭ матеріале. Аша ведемȣ în istopie къ попȣліĭ сълбатічĭ ші съpaчĭ локȣitopiĭ în църіле desepte de ла Nopdȣлȣ пъmîntȣлȣĭ, s'аȣ погорîтȣ кътре църіле меріdionале fepiчite ші авонdinte sпре а se ашеза în локȣлȣ попȣлілорȣ че аȣ fondатȣ аколо о чівілізаціȣне преа naintatъ. Ші аічĭ ведем о лȣкраре а екȣілібрȣлȣĭ natȣреĭ; natȣра вреа съ пȣie пе ȣнȣ nivелȣ d'екȣілібрȣ în рапортȣлȣ чівілізаціȣнеĭ, тоцĭ попȣліĭ аĭ пъмîнтȣлȣĭ; de ачееа тріmite пе чеĭ сълбатічĭ ла чеĭ soчіалĭ ка съ віе în kontaktȣ кȣ dînшiĭ; поате съ'ĭ вірȣіаskъ, dарȣ орĭ кȣмȣ о съ моштенеаskъ чівілізаціȣнеа лорȣ. Пентрȣ џенiȣлȣ ȣманitъцеĭ перdереа ȣнȣĭ попȣлȣ nȣ е privitъ ка о пагȣбъ, dакъ servъ а intpodȣче în калеа чівілізаціȣнеĭ мȣлцĭ алцĭ попȣлĭ

каре аŭ ръmasŭ пînъ акsmŭ străinъ шi departe de dînsa. Пердереа nedependenцеĭ a Еладеĭ a mijločit întродsчереа шtiinцелор шi a кsлtsреĭ ла Рома, întinzîndѕ-se d'аколо пе sпŭ черкŭ mѕлtŭ maĭ mape de kîtŭ de ла Елада. Кs къдереа Ромеĭ, чівілizaцisnea antikъ s'аŭ ssitŭ пе тропsл mѕлtелорŭ попsлaцisnĭ готiче каре, фъръ ачеастъ katastрофъ în Рома, арŭ fi ръmasŭ депъртaцĭ de черкsлŭ чівілizaцisпеĭ пînъ în zioa d'astъzĭ, шi чentpsлŭ Европеĭ арŭ fi ръmasŭ пînъ акsmŭ niште пъдsрĭ dese шi imense, попsлate de попsлĭ sълбaтiчĭ шi цirantiчĭ, каре арŭ mînка карпе de каĭ авîndŭ обiчеisрiле фoapte крsде ка în timпsлŭ лsĭ Taietu. Dакъ Byzanцsл (Constantinopol) n'арŭ fi къzsтŭ în апsлŭ 1553, n'арŭ fi фsцitŭ d'аколо în Европа ръмъшiцsрiле de кsлtsръ каре аŭ ръmasŭ аколо din епочеле sале глоpioase de maĭ nainte, шi atsпчĭ ренаштереа шtiinцелорŭ în Европа, каре dateazъ d'atsпчĭ шi каре а преrъtitŭ епока модерпъ, пs s'арŭ fi sрmatŭ. Прекsmŭ în sфера fizikъ, moartea sпеĭ fiinцe este казза наштереĭ mѕлtорŭ алтора; прекsmŭ în arpiкsлtsръ, tokmaĭ dsпе че s'a îmпsтрezitŭ în пъmîntŭ sъmînцa, ease sп snikŭ кs mѕлte алte sъmînцĭ; аша шi în sфера mоралъ a istopieĭ кsлtsреĭ oamenілорŭ ведемŭ къ tokmaĭ moartea sпsĭ попsлŭ че s'a îmвътрînitŭ, este казза наштереĭ mѕлtорŭ алтора tinepĭ. Трекstsлŭ treбsе sъ факъ totŭ-d'asna локsлŭ viitopsлsĭ: asta este лецеа fondamentalъ a esistinцеĭ лsmeĭ. Indiвide mopŭ; попsлĭ mopŭ; пsmaĭ smanitatea пs moape. Чiпе se ваĭtъ къ попsлsлŭ sъŭ ва mspi odatъ шi чере sъ fie nemsритopŭ, чере sп лsкрs imposiвiлŭ; întoкmaĭ ка кîndŭ арŭ fi черst ка шi персоана лsĭ sъ пs moаpъ шi sъ fie nemsритоаре. Imopta itatea пs konsistъ în esistinцa чi în акцisпiле indiвideлорŭ шi a попsлiлорŭ шi кs dreptŭ кsвîntŭ ziче sпŭ poetŭ sѕблimŭ «Чiпе a креatŭ лsкрsрĭ mapĭ пентрs aĭ sĭ шi пентрs timпsлŭ sъŭ, as лsкpatŭ пентрs тоцĭ шi пентрs totŭ-d'asna» (Schiller).

Ѕпŭ алtŭ effektŭ алŭ леџеĭ екsiлiбрsлsĭ, îлŭ гъsimŭ кеаpŭ în stapea mоралъ a oamenілорŭ în diферite епоче. Kîndŭ о епокъ продsче mѕлцĭ oamenĭ mapĭ шi virtsoшĭ, продsче шi mѕлцĭ oamenĭ ръĭ шi iпфернaлĭ.

În timпsлŭ sпsĭ Cato, a пsтsтŭ sъ easъ sпŭ Sylla; în timпsлŭ sпsĭ Henricu IV în Франчiа, a esistat sп Ravaillac шi în timпsл глоpiosiлор пsme кs каре s'a iлsztpat înliia револsцisпе франчеазъ, a пsтsтŭ sъ easъ sпŭ Mѕrat, sпŭ Rovespierre, Cothonŭ шi чеĭ-лалцĭ, asemenea fiinцe iпфернaле în формъ d'oamenĭ.

Џепsлŭ smanŭ nainteazъ пегрешitŭ în înfinitate, dapŭ fie-каре џенерaцisпе este mърцinitъ în прогреселе еĭ шi papŭ къ треще ачесте mарџ nĭ. Кs dreptŭ кsвîntŭ a фъкstŭ чine-ва о комparaцisпе între џепsлŭ smanŭ шi о diлiџенцъ (тръsspa de поште) каре па nteazъ пасаџерĭ. Fie-каре sрsцiŭ nainteazъ diлiџеанцъ пsmaĭ кале d'о поште; a ажsпsŭ аколо, о предаŭ sпsĭ алtŭ sрsцiŭ каре iapŭ n'о nainteazъ maĭ mѕлtŭ de kîtŭ о поште. Аша dapŭ, de шi fieшĭ-каре sрsцiŭ nainteazъ пsmaĭ калеа d'о поште, diлiџенца nainteazъ кs ssтe de поште. Asemenea шi de шi fie-каре џенерaцisпе nainteazъ пsmaĭ к'о кале mърџinitъ, smanitatea în џенере nainteazъ în infinitŭ, însъ пiчĭ odatъ atîta ка sъ easъ de екsiлiбрsлŭ natspeĭ. Oamenii пiчĭ odatъ пs ворŭ deveni înџерĭ, чi ворŭ ръmînea oamenĭ.

Natspa ape треbsinцъ пе пъmîntŭ de oamenĭ dapŭ пs de înџерĭ; аша dapŭ шi вiчisрiле oamenілорŭ de шi sîntŭ реле în sine, totŭ sîntŭ печесapie пентрs екsiлiбрsлŭ шi apmoniea natspeĭ.

Dapŭ ачестŭ admipaбiлŭ екsiлiбрs, ачеастъ admipaбiлъ apmonie în natspъ, se manifestъ шi în рапортsлŭ позiцisпеĭ diферiteлорŭ рeгпsрĭ natspaлe, sпs кътре алts. În църĭ фoapte кaлde шi smede, sпde se desвoaлтъ о веџетaцisпе фoapte вогатъ шi aбondinte, аколо тръескŭ mѕлte animaле ербiвoape; кеаpŭ omsлŭ însшĭ este фрsцiворŭ (тъпînкъ mѕлte веџетaле шi пsцinъ карпе); din контра, în кліmеле фpirspoase sпde веџетaцisпеа е пsцinъ aбondintъ, maĭ toate animaлеле каре тръескŭ аколо sîntŭ карпiвoape; se mъпînкŭ sпsл пе алtsл шi omsлŭ este карпiворŭ шi ле mъпînкъ пе toate; къчĭ totŭ пstpimîntsлŭ sъŭ konsistъ în карпе. Ачеастъ окsпaцisпе кs, sъпџе a datŭ omsлsĭ обiчеisрĭ maĭ крsde, dapŭ îĭ a фъкstŭ шi каракtеpsл maĭ епергiк, кsm iл чере esistinцa în ачесте локsрĭ neospitaлiepe, sпde omsл este în tot minstsл în лsпte кs о natspъ фpirspoasъ шi песаворaбiлъ пентрs viеaцъ. Аша dapŭ, în контра sпеi îmsлцiрĭ песте mъssръ a

веџetaлелорȣ în ȣнеле локȣрї, natȣpa a продȣс аколо animaле ербівоаре; dapȣ în kontpa ȣнеї îmȣлџірї пeste мъсȣръ a animaлелорȣ ербівоаре, natȣpa a înfiinџatȣ animaле карnivoape шi în kontpa лорȣ, пе омȣ каре ле гонеште, шi ле nimiчеште. Dapȣ în kontpa ȣнеї îmȣлџірї neste мъсȣръ a омȣлȣї пе пъмîntȣ, natȣpa аре алtе mizлоаче în пъstpape; aste sîntȣ: foamete, pesбеле сънџероасе шi епідемії терібіле.

Este o кȣestiȣне foapte imnoptantъ пentpȣ biitopȣлȣ nostpȣ d'a шtie dakъ џенȣлȣ ȣманȣ îmȣлџindȣ-se totȣ mepeȣ, нȣ ва sosi ла ȣн tepmenȣ în каре пъмîntȣлȣ нȣ ва маї fi d'ажȣнсȣ пentpȣ оамені? Întp'adeвъpȣ, шtiinџa statistiчеї a аpъtatȣ къ маї тоџї попȣлі în кȣрсȣлȣ de кiџiва sekȣлї îmȣлџескȣ нȣмърȣлȣ лорȣ. O naџiȣне каре, naintea 500 de anї авеа ȣнȣ milionȣ de sȣflete, аре акȣмȣ доъ. Ла ȣнеле naџiȣнї, маї кȣ seamъ în Amepika, ачеаstъ îmȣлџіре faче прогресе шi мȣлtȣ маї репезї. Аша dapȣ ni se prezintъ din sine кȣestiȣнеa: че нȣмерȣ ва авеа џенȣлȣ ȣманȣ пeste o mie, доъ miї de anї? Negpeшitȣ de 20 поате de 50 de opї маї маре ка акȣмȣ. Dapȣ пъмîntȣлȣ nostpȣ пînъ atȣнчї нȣ ва креште нічї d'o палмъ de локȣ. Къчї глобȣлȣ пъмîntеskȣ алȣ nostpȣ, кȣмȣ epa în timпȣлȣ лȣї Noe шi Sesostris, este шi акȣмȣ нічї маї маре нічї маї мікȣ. Аша dapȣ оаре atȣнчї нȣ ва еші o disпропорџiȣне întpe оаменї шi пъмîntȣ? Продȣкtеле пъмîntȣлȣї оаре ворȣ fi îndestȣлъtoape d'a нȣtpi џенȣлȣ ȣманȣ devenitȣ de atîtea opї маї нȣмеросȣ de kîtȣ акȣмȣ? Ȣнії sabanџї s'aȣ sперіatȣ d'ачеstȣ biitopȣ, каре не аменінџъ поъ оаменілорȣ, de шi нȣ în персоана noastpъ, dapȣ în персоана stpenепоџілорȣ ноштрії. Ȣнȣлȣ din eї anȣме *Malthus* a мерsȣ înkъ пînъ a ziче: къ ва veni ȣнȣ timпȣ în каре оаменії se ворȣ mînka ȣнȣлȣ пе алtȣ; къчї пъмîntȣлȣ нȣ ва пȣtea da матерії alimentape îndestȣлътoape пentpȣ тоџї оаменії d'atȣнчї. Dakъ asta apȣ fi finaлȣлȣ џенȣлȣї ȣманȣ, atȣнчї apȣ semъna кȣ o tpaџedie în каре în актȣлȣ алȣ чінчелеа, тоџї epoi niesei, тpебȣе съ se омоаре ȣнȣлȣ пе алtȣ. Dapȣ dakъ în teatpȣ ачеstȣ finaлȣ e плъкȣtȣ, нȣ шtiȣ dakъ ni apȣ плъчеа поъ în реаlitate?

O съ ведемȣ întp'ȣнȣ алtȣ локȣ къ în zadapȣ *Malthus* a sперіatȣ лȣmea кȣ ачеаstъ профеліе a лȣї.

(Ва ȣрма)

Комȣнікаџiȣнї шtiinџifiче мічї.

Aluminiȣ, ȣнȣ mtaлȣ нȣоȣ. Ximiea, ачеаstъ шtiinџъ каре din zi în zi întinde маї мȣлtȣ efektеле сале біне-фъкътоаре асȣпра soчietъџеї оаменештї; Ximiea zічемȣ, a deskoпepitȣ деȣнъзі шi ȣнȣ metaлȣ нȣоȣ каре este хотърітȣ negpeшitȣ a жȣка ȣн ролȣ маре în biitopȣ. Ачеstȣ metaлȣ se нȣмеште **Aluminiȣ**. Este албȣ шi stpълȣчітopȣ ка apџintȣ. Нȣ se stpikъ ла аерȣ, saȣ în апъ, нічї кеарȣ în oџetȣ шi алtе aчide tape. Кеарȣ ȣнеле матерії каре негрескȣ apџintȣ (s. e. оае пȣtpede шi абȣрї de пȣчioasъ) нȣ negpeskȣ алȣmіnіȣ; търimea sa este ачеа a apameї, dapȣ elastiчitatea лȣї ачеа a оџелȣлȣї. Ва съ zікъ къ ачеstȣ metaлȣ нȣоȣ împeȣнъ în sine челе маї preчioase кȣалітъџї каре ле гъsimȣ ла тоате челе-лалте metaле. Dapȣ кȣалitatea sa чеа маї preчioasъ este, къ нȣ tpeбȣе чіне-ва съ sane în minеле adînчї a пъмîntȣлȣї sпpe a'лȣ гъsi; къчї se гъseште pretȣtindenea ȣнde se гъseште пъмîntȣ галбенȣ. Че mіракȣлȣ! În пъмîntȣ галбенȣ e копрінсȣ ȣнȣ metaлȣ албȣ шi stpълȣчітopȣ ка apџintȣ!

Алȣmіnіȣ epa deskoпepitȣ пentpȣ întiia оаръ nainte 20 de anї de къtpe Ximistȣлȣ џерманȣ **Woehler**. Dapȣ modȣлȣ de a'лȣ препара epa foapte sкȣмпе; къчї препараџiȣнеa лȣї se faче кȣ Sodiȣ, o матеріе каре пînъ деȣнъзі epa de доъ opї маї sкȣмпъ de kîtȣ аȣрȣ, къчї ȣнȣ kілограмȣ de Sodiȣ kosta 7000 франчї; акȣмȣ ȣнȣ kілограмȣ Sodiȣ kostъ нȣмаї 50 франчї!

Прін џенерozitatea îmпъратȣлȣї Napoleon III, Ximistȣлȣ франчезȣ anȣме **Deville** epa în stape a продȣче алȣmіnіȣ în кътъџimї марї. Ла înчепȣtȣлȣ, kosta ȣнȣ kілограмȣ алȣmіnіȣ 2500 франчї, акȣмȣ дȣпе ze Deville a deskoпepitȣ o metodъ нȣоъ de препараџiȣне мȣлtȣ маї eftine, ȣнȣ kілограмȣ d'алȣmіnіȣ kostъ нȣмаї 100 франчї, însъ se аштеаптъ къ преџȣлȣ ва къдеа înkъ маї мȣлtȣ!

În Франчіа esistъ акȣмȣ доъ fабріче de алȣmіnіȣ каре faче felȣрimї de instpȣmente de ачеstȣ metaлȣ нȣоȣ, маї кȣ seamъ kîndȣ îлȣ amestekȣ кȣ kositopȣ saȣ чева apџintȣ, atȣнчї дъ ȣнȣ metaлȣ маї фрȣмосȣ шi маї дȣрабілȣ de kîtȣ apџintȣ!

O mie de лȣкрътopї sîntȣ окȣпаџї акȣмȣ нȣмаї în Парисȣ кȣ продȣчереа diferitелорȣ обіекtе d'ачеstȣ metaлȣ шi e sперанџа къ ачеstȣ metaлȣ, прін кȣалітъџіле сале preчioase, пeste пȣџinȣ ва fi маї stimatȣ, маї къȣtatȣ шi маї нечesapiȣ de kîtȣ кеарȣ apџintȣ însȣшї.

Eatъ efektеле практiче але шtiinџелорȣ în timпȣрiле modepne!

Tînъpitȣ în Tinoгpafiea Колеџiȣлȣї Sf. Saba.